

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedy Jiřího Zemánka, soudce Jana Filipa a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatele **V. Ž.**, zastoupeného Mgr. Ing. Ladislavem Šmardou, advokátem se sídlem Černochova 265/8, Olomouc, proti rozsudku Okresního soudu v Bruntále ze dne 1. 6. 2021, č. j. 66 T 28/2021-287, usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 2. 2022, č. j. 3 To 398/2021-353, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, č. j. 7 Tdo 504/2022-398, za účasti **Okresního soudu v Bruntále, Krajského soudu v Ostravě a Nejvyššího soudu**, jako účastníků řízení, a **Okresního státního zastupitelství v Bruntále a Nejvyššího státního zastupitelství**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Bruntále ze dne 1. 6. 2021, č. j. 66 T 28/2021-287, usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 2. 2022, č. j. 3 To 398/2021-353, a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, č. j. 7 Tdo 504/2022-398, byla porušena stěžovatelova ústavně zaručená základní práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, na projednání věci v jeho přítomnosti podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a na obhajobu v trestním řízení podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se ruší.

Odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 26. 9. 2022, která splňuje všechny procesní předpoklady meritorního přezkumu stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), brojí stěžovatel proti v záhlaví vymezeným rozhodnutím Okresního soudu v Bruntále (dále jen „okresní soud“), Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“) a Nejvyššího soudu, a to z důvodu, že jimi dle stěžovatelova názoru byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 37 Listiny a čl. 38 Listiny, jakož i čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. Stěžovatel byl napadeným rozsudkem okresního soudu uznán vinným ze spáchání přečinu podvodu podle § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), a podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání šesti měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu podle § 82 odst. 1 trestního zákoníku v délce trvání jednoho roku a šesti měsíců. Okresní soud rovněž podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, uložil stěžovateli nahradit škodu ve vztahu ke dvěma poškozeným, neboť třetímu z nich stěžovatel škodu nahradil již po zahájení trestního stíhání. Okresní soud hlavní líčení dne 1. 6. 2021 provedl v nepřítomnosti stěžovatele, což odůvodnil tím, že tento byl řádně a včas předvolán, a sice zažádal dne 26. 5. 2021 o odročení, nicméně jeho podání bylo soudu doručeno až dne 31. 5. 2021, a obsahovalo poukaz na toliko neupřesněné psychické problémy a na nutnost zastoupení obhájcem v této souvislosti, ale objektivně stěžovatel své psychické problémy ani údajnou léčbu nedoložil. Okresní soud také uvedl, že ještě v den hlavního líčení se z něj stěžovatel omlouval telefonicky a prostřednictvím elektronické pošty, přičemž se opět dovolával blíže neupřesněných psychických problémů a také toho, že mu ujel autobus. To okresní soud nevyhodnotil jako objektivní překážku pro konání hlavního líčení, neboť minutí spoje jde plně ke stěžovatelově tíži. Ohledně svého psychického stavu stěžovatel nedoložil žádné dokumenty, na jejichž základě by si okresní soud mohl jeho tvrzení ověřit, a není ani zřejmé, zda má jeho léčba probíhat u Psychosociálního centra, kde probíhala v minulosti, neboť podle sdělení lékařky stěžovatel tuto léčbu nedodržel. Okresní soud rovněž telefonicky ověřil, že stěžovatel se osobně dne 16. 3. 2021 zúčastnil hlavního líčení u Okresního soudu v Prostějově ve věci vedené pod sp. zn. 4 T 146/2020, a podle sdělení tamního předsedy senátu se rovněž snažil o odročování hlavního líčení s poukazem na svůj špatný psychický stav, nakonec se jej však zúčastnil a podle názoru tamního předsedy senátu byl plně orientovaný a schopný se hájit, byť v této věci byl rovněž zastoupen obhájcem. Z toho okresní soud dovodil, že stěžovatel je schopen se hájit i v nynější věci.

3. Skutek kladený stěžovateli za vinu měl, stručně vystiženo, spočívat v tom, že stěžovatel přesto, že se v dotčeném období nacházel ve špatné finanční situaci, která mu neumožňovala hradit své dřívější závazky, na jeho majetek byla vedena exekuční řízení v řádu statisíců korun, a od roku 2016 opakovaně neúspěšně podával návrhy na své oddlužení, měl s vědomím, že nebude schopen hradit ani další závazky a bez úmyslu je plnit v období podzimu roku 2019 celkem ve třech případech vybrat od poškozených zálohu kupní ceny za modely letadel, které jim nabídl prostřednictvím e-mailu či inzerátu umístěném na síti Internet, po inkasování zálohy s nimi měl přestat komunikovat, zboží nezaslat a zálohu si ponechat pro osobní potřebu, čímž měl poškozeným způsobit škodu v celkové výši 26 875 Kč (dále jen „předmětný skutek“).

4. Stěžovatel usiloval odvoláním o zrušení napadeného rozsudku, avšak jeho odvolání krajský soud zamítl svým napadeným usnesením podle § 256 trestního řádu. I krajský soud po opakovaném odročení projednal jeho odvolání v neveřejném zasedání, neboť stěžovatel tvrdil, že je u známých ve Španělsku, což ničím nedoložil, k dalšímu odročenému veřejnému zasedání se nedostavil, ačkoliv byl o něm řádně vyrozuměn, a současně krajský soud nezjistil, že by se nacházel vazbě, ve výkonu trestu či ve výkonu zabezpečovací detence. Ohledně stěžovatelem namítaných vad neustanovení obhájce a jednání v jeho nepřítomnosti se krajský soud ztotožnil s názorem okresního soudu. Nezjistil, že by stěžovatel byl omezen na svéprávnosti, nebyly u něj objektivně zjištěny takové duševní vady, pro něž by vznikla pochybnost o jeho způsobilosti se sám hájit, stěžovatel své psychické obtíže blíže nespecifikoval, a již v přípravném řízení bylo ověřeno v Psychosociálním centru, jež stěžovatel navštěvoval, že je z lékařského hlediska schopen výslechu, jakož i že jeho pracovní neschopnost ukončená dne 7. 12. 2020 neslouží jako omluvenka při jednání před úřady. Z lékařské zprávy MUDr. Ch. navíc vyplynulo, že stěžovatel se opakovaně do lékařského zařízení nedostavoval a byl nekontaktní, při poslední kontrole dne 16. 12. 2020 byl zcela lucidní, orientovaný a správně postihoval situaci, toliko bylo zjištěno pokleslé ladění, deprese, labilnější emotivita, frustrace a zhoršená koncentrace, nikoliv však poruchy vnímání ani bludné produkce. Podle krajského soudu tak nebyly zjištěny poznatky svědčící o tom, že stěžovatel by nebyl schopen se sám hájit. Nadto byl řádně poučen o možnosti zvolit si obhájce i o možnosti žádat o bezplatnou obhajobu, již využil, avšak nijak své majetkové poměry k výzvě soudu nespecifikoval, takže mu důvodně bezplatná obhajoba ani obhajoba za sníženou odměnu nebyla přiznána. Námitku provedení hlavního líčení bez přítomnosti stěžovatele krajský soud vypořádal odkazem na závěry okresního soudu, k nimž připojil úvahu, že vzhledem ke stěžovatelem doloženým objednávkám jízdenek nebylo v jeho časových možnostech se k hlavnímu líčení dostavit včas.

5. Stěžovatel brojil proti napadenému usnesení krajského soudu dovoláním, které odmítl Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu svým napadeným usnesením. Nejvyšší soud v jeho odůvodnění konstatoval, že ve stěžovatelově věci nebyl dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 1, odst. 2 ani odst. 3 trestního řádu. Soudy nižších stupňů se dostatečně vypořádaly se způsobilostí stěžovatele se účinně hájit, a to jak lékařskou zprávou ošetřujícího zařízení, tak dotazem na Okresní soud v Přerově, v němž hlavní líčení ve stěžovatelově věci proběhlo před cca třemi měsíci před hlavním líčením v nynější věci. Nejvyšší soud se přiklonil k závěru, že stěžovatelův duševní stav nebyl takového rázu, aby vyvolával pochybnosti o jeho způsobilosti se hájit. Závažnější narušení stěžovatel sice tvrdil, ale nedoložil. Ze stejného důvodu Nejvyšší soud

nepřisvědčil ani námitce stěžovatele, že bylo třeba přibrat znalce ke zkoumání jeho duševního stavu jako pro procesní účely, tak pro posouzení jeho přičetnosti. Nejvyšší soud rovněž podotkl, že předmětem řízení byl poměrně jednoduchý děj, v němž se stěžovatel nepochybně orientoval, což bylo zřejmé i z jeho výpovědi v přípravném řízení. Ohledně hlavního líčení v nepřítomnosti stěžovatele se Nejvyšší soud ztotožnil se závěrem, že pro ně byly splněny podmínky § 202 odst. 2 trestního řádu, a naopak i při dostatečném zvážení stěžovatelova práva na projednání věci v jeho přítomnosti nevyvstaly objektivní důvody, které by mu v účasti bránily. Stěžovatel v přípravném řízení tvrdil, že pracuje pro svou společnost ve Velké Británii, v odvolacím řízení uváděl, že se vyskytuje ve Španělsku, a tak Nejvyšší soud neshledal důvod, proč by se nemohl zúčastnit hlavního líčení v Bruntále. Stěžovatelův přístup k celému trestnímu řízení, včetně opakovaného nedostavování se k výsledku bez omluvy v přípravném řízení, tak Nejvyšší soud považoval spíše za svědčící o jeho obstrukční povaze.

III.

Argumentace stěžovatele a ostatních účastníků řízení a obsah spisu

A) Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti nejprve stručně rekapituluje a komentuje průběh řízení před obecnými soudy, následně předkládá vlastní námitky: 1) nedostatečné zabývání se stěžovatelovým duševním stavem; 2) neustanovení obhájce; 3) projednání věci ve stěžovatelově nepřítomnosti. Podstatu jednotlivých námitek stěžovatele lze shrnout následovně:

7. Ad 1) stěžovatel obecným soudům vytýká, že nesprávně vyhodnotily jeho duševní stav a vliv tohoto stavu na předmětný skutek i jeho účast na trestním řízení. Stěžovatel užívá mnoho léků, které mají povahu psychofarmak. Nemá proto dovoleno řídit ani motorová vozidla, neboť tyto léky jsou způsobily narušit jeho rozpoznávací nebo vjemové schopnosti. V průběhu řízení byla stěžovateli navíc medikace navýšena a jeho lékařské zařízení orgány činné v trestním řízení informovalo, že stěžovatel zřejmě nebude schopen hájit svá práva a že na jeho duševní stav bude třeba vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie. Obecné soudy však znalce nepřibraly a stěžovatele po celou dobu řízení před soudem ani nevyslechly. Přesto okresní soud učinil skutkový závěr, že stěžovatel je schopen hájit svá práva, čímž podle stěžovatele pochybil, neboť sám hodnotil odbornou otázku, k níž nebyl oprávněn se sám vyjadřovat. Posouzení této skutkové otázky navíc suploval závěrem jiného soudu v jiném řízení týkajícím se jiné věci, v němž byl nadto stěžovatel soudem vyslechnut, navíc mezi tehdejšími a nyníjšími řízeními panovala značná časová prodleva. Stěžovatel naproti tomu odkázal na usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 24. 6. 2022, č. j. 55 To 136/2022-257, které Ústavnímu soudu zaslal přílohou ústavní stížnosti, jímž byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Olomouci odsuzující stěžovatele pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku mimo jiné proto, že stěžovatel nebyl před soudem vyslechnut, že jeho duševní stav podle lékařské zprávy vzbuzoval pochybnost o jeho schopnosti se sám hájit a že bude třeba tuto okolnost objasnit znaleckým zkoumáním.

8. Ad 2) stěžovatel navazuje na svou předchozí námitku, neboť jeho špatný psychický stav signalizoval neschopnost hájit náležitě své zájmy a potřebu ustanovit mu obhájce. Stěžovatel kromě doložené zprávy z ošetřujícího lékařského zařízení navíc sám v řízení uvedl, že u něj osobní účast u soudu tyto problémy prohlubuje a vyvolává deprese a panickou úzkost v důsledku účasti na mnoha soudních řízeních v minulosti. Stěžovatel o ustanovení obhájce žádal, avšak okresní soud to zamítl, patrně sleduje zájmy účelnosti a ekonomičnosti řízení. Opomněl však proti nim vážit potenciální zásah do práv stěžovatele.

9. Ad 3) stěžovatel nesouhlasí s tím, že hlavní líčení bylo provedeno v jeho nepřítomnosti. Ani jeden obecný soud neprovedl jeho výslech, a přesto, že stěžovatel zprávou ze dne 26. 5. 2021 zažádal o odročení hlavního líčení a o ustanovení obhájce, neboť nebyl schopen se sám k hlavnímu líčení dopravit, rozhodl okresní soud o tom, že hlavní líčení je možno provést v jeho nepřítomnosti a jeho omluvu neakceptoval. Důvodnost a relevanci omluvy z hlavního líčení však bylo nutno podle stěžovatele hodnotit optikou jeho duševní poruchy, vyvolávající averzi, deprese, úzkost a strach, jejichž vlivem se stěžovatel hlavnímu líčení vyhýbal. Stěžovatel je názoru, že zdravý člověk bez odpovídajícího odborného vzdělání není schopen vyhodnotit, jakou překážku může takový psychický blok představovat. Okresní soud mohl taktéž zvolit prostředky, které by umožnily stěžovateli vykonávat jeho práva, např. zajistit jeho účast s využitím možností elektronické komunikace na dálku.

10. Ústavní soud si vyžádal spisový materiál a vyzval k vyjádření ostatní účastníky a vedlejší účastníky řízení.

B) Vyjádření ostatních účastníků a vedlejších účastníků řízení

11. Okresní soud svého práva vyjádřit se nevyužil.

12. Krajský soud v plném rozsahu odkázal na odůvodnění svého napadeného usnesení, vyjádřil přesvědčení, že k porušení stěžovatelových ústavně zaručených základních práv nedošlo a navrhl Ústavnímu soudu, aby ústavní stížnost odmítl.

13. Nejvyšší soud vyslovil nesouhlas se závěrem, že by bylo porušeno některé stěžovatelovo ústavně zaručené základní právo či svoboda. Stěžovatel ústavní stížností jen opakuje argumentaci, s níž se již Nejvyšší soud vypořádal. Obecné soudy přihlížely dostatečně ke skutečnostem týkajícím se stěžovatelova zdravotního stavu, tedy stěžovatelovy psychické problémy neopomenuly. Podle názoru Nejvyššího soudu však tyto skutečnosti zjevně nedosáhly takové úrovně, aby musely být v trestním řízení zásadněji zohledněny. Obecné soudy důvodně dovodily, že se stěžovatel vůbec neměl podrobit jím tvrzené léčbě, nevyskytovaly se u něj jím tvrzené příznaky a tyto ani nebyly dostatečně podloženy, a to i při zohlednění vyjádření ošetřující lékařky, která poukázala na stěžovatelovu omezenou spolupráci a zejména shledala jeho lucidnost a správnou orientovanost, naopak neshledala závažnější obtíže. Soudy nižších stupňů oproti tomu zjistily zřetelné známky obstrukčního přístupu, a to nejen v tomto řízení, ale i v dalším vedeném proti stěžovateli, a to již od přípravného řízení až do odvolacího řízení. Byly tedy splněny podmínky pro provedení úkonů trestního řízení bez stěžovatelovy přítomnosti. Nejvyšší soud upozornil, že z čl. 37 Listiny ani z čl. 38 Listiny nevyplývá

povinnost obecného soudu přizpůsobovat režim řízení a jeho průběh požadavkům účastníka řízení. Naopak je povinností orgánů činných v trestním řízení zajistit řádný výkon spravedlnosti všemi zákonnými prostředky. Stěžovateli nic nebránilo, aby si sám zvolil obhájce, když orgány činné v trestním řízení s přihlédnutím ke všem okolnostem nedospěly k závěru, že jsou splněny důvody nutné obhajoby. Nejvyšší soud proto navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta, resp. odmítnuta.

14. Za Okresní státní zastupitelství v Bruntále se vyjádřila vedoucí státní zástupkyně tak, že již sice nemá k dispozici vyšetřovací spis, avšak již v přípravném řízení policejní orgán prováděl šetření ke stěžovatelově duševnímu stavu. Bylo zjištěno, že stěžovatel sice je medikován léky ze skupiny antidepresiv a antipsychotik, avšak následně se nedostavoval k lékaři a při kontrole ze dne 16. 12. 2020 byl zcela lucidní, správně se orientoval a kontakt s ním byl bez problému, byť se u něj projevovaly deprese, labilnější emotivita, frustrace a zhoršená koncentrace. Ze zjištěných poznatků tak nevyplývala pravděpodobnost, že by stěžovatel mohl být stížen duševní poruchou, která by mu znemožňovala chápat smysl trestního řízení, či že by byl odůvodněn postup podle § 36 odst. 2 trestního řádu. Stěžovatel byl přitom poučen jak o možnosti sám si obhájce zvolit, tak specificky státním zástupcem i o podmínkách bezplatné obhajoby. K hlavnímu líčení dne 1. 6. 2021 se stěžovatel nedostavil sice s omluvou kvůli psychickým problémům, tyto však neupřesnil ani nedoložil. Sdělil přitom, že se k hlavnímu líčení nedostane, neboť mu ujel autobus, a tedy se neomluvil ani řádně, ani dostatečně. Kromě toho bylo zjištěno, že stěžovatel stejně postupoval i v jiných trestních řízeních a v žádném z nich nebylo dovozeno, že by nebyl schopen se jej plnohodnotně účastnit vzhledem ke svému psychickému stavu.

15. Krajské státní zastupitelství v Ostravě se přípisem 1. náměstkyně svého vedoucího státního zástupce postavení vedlejšího účastníka v řízení o ústavní stížnosti vzdalo.

16. Za Nejvyšší státní zastupitelství konstatoval nejvyšší státní zástupce, že stěžovatel v ústavní stížnosti pouze kopíruje svou obhajobu uplatňovanou již v trestním řízení, na něž bylo i v rámci dovolacího řízení ze strany Nejvyššího státního zastupitelství v jeho vyjádření reagováno tak, že žádné z namítaných porušení shledáno nebylo a ve stejném duchu se s těmito námitkami vypořádal i Nejvyšší soud v napadeném usnesení. Nejvyšší státní zástupce proto navrhl ústavní stížnost odmítnout, a shledá-li Ústavní soud důvody k meritornímu přezkumu, pak zamítnout.

17. Ústavní soud zaslal stěžovateli tato vyjádření k replice. Stěžovatel v ní setrval na svém stanovisku a nad rámec ústavní stížnosti pouze uvedl, že k jeho tíži nelze klást, musí-li opakovat námitky, jimž obecné soudy nevěnovaly patřičnou pozornost.

C) Spisový materiál

18. Ze spisového materiálu kromě ověření průběhu řízení tak, jak bylo zrekapitulováno v části II. tohoto nálezu, vyplynuly ještě následující relevantní skutečnosti:

19. Dne 9. 4. 2020 policejní orgán telefonicky kontaktoval stěžovatele, který uvedl, že se necítí schopen výslechu, má silné deprese a požívá léky na uklidnění, přičemž tento psychický stav je způsoben konflikty, které trvají mezi ním a jeho bývalou manželkou již několik let kvůli jejich nezletilé dceři. Stěžovatel uvedl, že od 15. 9. 2020 má nastoupit do léčení na psychiatrii v Kroměříži a že jej zastupuje JUDr. Vrána. Ten policejnímu orgánu potvrdil, že stěžovatele zastupuje v jiných věcech, ale v této se na něj ještě neobrátil, taktéž potvrdil, že stěžovatel má nastupovat do psychiatrického léčení, ale nevěděl, kdy přesně. Dne 16. 9. 2020 byl učiněn dotaz na Psychiatrickou nemocnici v Kroměříži, jejíž pracovník uvedl, že stěžovatel v tomto zařízení není hospitalizován ani léčen ambulantně. Dotaz byl zopakován dne 29. 9. 2020 opět s negativním výsledkem.

20. Dne 8. 12. 2020 potvrdila MUDr. Ch z Psychosociálního centra, že stěžovatel je od května 2020 jejich pacientem a že z jejich pohledu je výslechu schopen. Dne 11. 1. 2021 byla tato lékařka opětovně policejním orgánem na stěžovatelův stav dotazována, kdy uvedla, že stěžovatel je medikován léky ze skupiny antidepresiv a antipsychotik, při poslední návštěvě dne 16. 12. 2020 došlo k jejich navýšení. Protože se stěžovatel nedostavuje ke kontrolám, nelze posoudit jejich efekt. Lékařka doporučila provedení znaleckého posudku z oboru psychiatrie. Stejně se vyjádřila lékařka v písemné zprávě ze dne 7. 1. 2021. Policejní orgán rovněž shromáždil dokumenty z jiných řízení, které vyhodnotil tak, že se stěžovatel již v minulosti snažil vyhnout výslechům, a neměl informace o tom, že by požádal o bezplatnou obhajobu.

21. Stěžovatel se již po zahájení trestního stíhání přes dvě řádně doručené výzvy nedostavil k policejnímu orgánu k výslechu, kdy uváděl, že není schopen se sám hájit a že má psychické problémy, avšak policejní orgán dotazem na ošetřujícího lékaře ověřil, že je schopen výslechu (viz výše), a tak byl stěžovatel dne 22. 1. 2021 k výslechu předveden. Po celou dobu trestního řízení šlo o jediný případ, v němž se stěžovatel osobně účastnil úkonu trestního řízení. Při výslechu stěžovatel uvedl, že aktuálně pracuje pro svoji společnost se sídlem v Londýně a že se psychicky necítí dobře, od května 2020 se léčí ambulantně, k léčbě do psychiatrické léčebny v Kroměříži nenastoupil kvůli covidu-19, ale předpokládal, že tam nastoupí příští týden. K věci samé uvedl pouze to, že poškozeným peníze vrátí či už vrátil, jednomu z nich dává na výběr, zda chce raději modely, nebo peníze, více uvede, až bude mít obhájce.

22. Přípisem ze dne 20. 1. 2021 byl stěžovatel státním zástupcem informován mimo jiné o náležitostech podání a žádosti o bezplatnou obhajobu, a to v návaznosti na předchozí e-mail stěžovatele, kterým se domáhal advokáta.

23. Dne 11. 3. 2021 vydal okresní soud pod č. j. 66 T 28/2021-263 trestní příkaz, jímž stěžovatele uznal vinným jako v napadeném rozsudku, toliko jej odsoudil k trestu odnětí svobody v délce pěti měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v délce jednoho roku a šesti měsíců, o nárocích poškozených rozhodl rovněž identicky jako v napadeném rozsudku. Dne 14. 4. 2021 však podal stěžovatel proti tomuto trestnímu příkazu v zachované lhůtě odpor.

24. Dne 7. 5. 2021 bylo stěžovateli doručeno předvolání k hlavnímu líčení na den 1. 6. 2021 a dne 26. 5. 2021 stěžovatel podal k poštovní přepravě žádost okresnímu soudu o odročení hlavního líčení a o ustanovení obhájce, která byla okresnímu soudu doručena

dne 31. 5. 2021. V této žádosti stěžovatel poukazuje na své psychické problémy z toho důvodu, že jej bývalá manželka označuje za pedofila, ačkoliv sama fotila nahou dceru, a také na neumožnění vypovídat za přítomnosti advokáta. Odročení žádal rovněž z důvodu potřeby prostudovat spisový materiál. Dne 1. 6. 2021 se stěžovatel telefonicky a elektronickou poštou omluvil z hlavního líčení ze stejných důvodů a rovněž proto, že mu ujel autobus. Přílohou zaslal stěžovatel i kopie jízdenek, z nichž se podává, že měl zajištěn přesun do Olomouce s časem příjezdu v den hlavního líčení v 11:50 hod.

25. Podle protokolu o hlavním líčení ze dne 1. 6. 2021 okresní soud konstatoval omluvu stěžovatele, avšak neshledal objektivní důvody k odročení hlavního líčení a podle § 202 odst. 2 trestního řádu rozhodl, že hlavní líčení bude konáno v jeho nepřítomnosti. Toto odůvodnil tím, že kontaktoval Mgr. Baboříka, předsedu senátu 4 T Okresního soudu v Přerově, u nějž probíhalo v měsíci březnu hlavní líčení, a tento uvedl, že si na stěžovatele pamatuje, přes předchozí omluvy se stěžovatel k hlavnímu líčení dostavil a vystupoval tak, že se podle Mgr. Baboříka jednalo o plně orientovaného člověka, u kterého nevznikly pochybnosti o možnosti se hájit; i v této věci se stěžovatel pokoušel dopředu z hlavního líčení omluvit s odkazem na psychické problémy, ale nakonec se k hlavnímu líčení dostavil. V této věci měl zplnomocněného obhájce.

26. V odvolání ze dne 19. 7. 2021 stěžovatel opět požádal o bezplatnou obhajobu, odkázal na své psychické problémy zejména z důvodu údajného znásilnění dcery v rodině matky, a uvedl, že odvolání není schopen sepsat, rozsudku nerozumí a na obhájce nemá peníze. Dne 29. 7. 2021 byl stěžovatel vyzván k doložení dokladů pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu a samostatně též k odstranění vad odvolání podle § 251 odst. 2 trestního řádu. Dne 16. 9. 2021 byl pak stěžovateli ustanoven podle § 39 trestního řádu z důvodu nutné obhajoby podle § 251 odst. 2 trestního řádu Mgr. Miroslav Dvořák, který podáním ze dne 4. 11. 2021 v řádné lhůtě po výzvě soudu odvolání stěžovatele doplnil.

27. Dne 22. 9. 2021 stěžovatel telefonicky kontaktoval okresní soud s tím, že k výzvě k doložení důvodů bezplatné obhajoby není vzhledem ke svému psychickému stavu cokoliv uvést, lékařka mu vyřizuje pobyt v Psychiatrické nemocnici Kroměříž, kam má v nejbližší době nastoupit. Dne 6. 10. 2021 rozhodl okresní soud, že stěžovatel nemá nárok na bezplatnou obhajobu ani na obhajobu za sníženou odměnu. Na to stěžovatel reagoval podáním ze dne 29. 10. 2021, v němž opětovně požádal o přidělení bezplatného obhájce. Doplnil, že v tuto chvíli jej má v péči primář Psychosociálního centra, který na výzvu soudu podá zprávu.

28. Stěžovatel byl předvolán k veřejnému zasedání o odvolání na den 6. 1. 2022 u krajského soudu, avšak dne 30. 12. 2021 telefonicky krajskému soudu sdělil, že do 9. 1. 2022 se nachází v zahraničí a žádá o přeložení termínu. Dne 4. 1. 2022 se krajskému soudu podařilo se stěžovatelem po několika marných pokusech opět spojit a tento zopakoval, že je ve Španělsku a nemá jinou možnost požádat o odročení. Téhož dne zaslal žádost o odročení i elektronicky, přičemž uvedl, že její text diktoval do telefonu partnerce.

29. K veřejnému zasedání se dne 6. 1. 2022 nedostavil ani stěžovatel, ani jeho obhájce, a tak je krajský soud odročil na 8. 2. 2022. K tomu se stěžovatel nedostavil bez omluvy, jeho obhájce přítomen byl.

30. Usnesením ze dne 19. 7. 2022, č. j. 66 T 28/2021-415, okresní soud podle § 153 odst. 1 trestního řádu uložil stěžovateli nahradit náklady trestního řízení o dovolání stanovené paušální částkou 10 000 Kč.

IV. Posouzení Ústavním soudem

31. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci, jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svými pravomocí, svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, musí ústavní stížnost odmítnout dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

32. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti a jejích příloh dospěl k závěru, že ji nemůže odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost, ale musí si obstarat další podklady a vyjádření (viz část III. tohoto nálezu) a rozhodnout o ní nálezem. Jádrem stěžovatelovy argumentace totiž je, že jeho psychické problémy mu znemožňovaly účinně se hájit a obecné soudy rozhodly jeho trestní věc kompletně v jeho nepřítomnosti.

33. Za těchto okolností vzniká pochybnost, zda projednání a rozhodnutí věci bez stěžovatelovy přítomnosti bylo v souladu s požadavky práva na soudní a jinou ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, na přítomnost při projednání věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny a také na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Stěžovatelovy psychické problémy se totiž mohly promítnout do jeho způsobilosti se plnohodnotně trestního řízení účastnit a účinně v něm vykonávat své právo na obhajobu, stejně jako do možnosti spolehlivě věc projednat i bez jeho osobní přítomnosti v hlavním líčení a následně v řízení o odvolání. Stěžovatelovu argumentaci v ústavní stížnosti tak Ústavní soud nepovažoval za zjevně neopodstatněnou a po bližším uvážení dospěl k závěru, že je i důvodná.

V. Obecná východiska

A) Vnitrostátní úprava

34. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny uvádí: „Každý má právo, aby jeho věc

byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“ Ustanovení čl. 40 odst. 3 Listiny normuje: „Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.“

35. Ústavní soud provedení hlavního líčení bez přítomnosti obviněného za splnění zákonných podmínek nepovažuje samo o sobě za způsobilé porušit stěžovatelova ústavně zaručená základní práva či svobody [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 542/2000 ze dne 1. 4. 2003 (N 46/30 SbNU 3)].

36. Ústavní soud již mnohokrát zopakoval, že porušení práva na soudní a jinou ochranu podle čl. 36 odst. 2 Listiny představují např. situace, v nichž soud nahradí posouzení skutečnosti, k němuž je potřeba odborných znalostí, vlastní úvahou, aniž si vyžádá znalecký posudek [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1330/11 ze dne 15. 3. 2012 (N 54/64 SbNU 673) či nález sp. zn. III. ÚS 1414/16 ze dne 26. 7. 2016 (N 138/82 SbNU 215)]. Soudce rozhoduje o potřebě a rozsahu znaleckého zkoumání, jakož i o tom, jaké právně relevantní závěry z něj vyplývají, nepřísluší mu však přezkoumávat odborné závěry posudku [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 2776/15 ze dne 6. 6. 2017 (U 11/85 SbNU 921)]. Objektivní pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku je soud povinen odstranit odpovídajícím doplněním dokazování [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 299/06 ze dne 30. 4. 2007 (N 73/45 SbNU 149) či nález sp. zn. I. ÚS 4457/12 ze dne 24. 7. 2013 (N 132/70 SbNU 221)].

37. Podle § 36 odst. 2 trestního řádu: *„Obviněný musí mít obhájce také tehdy, považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit.“* Podle § 116 odst. 1 trestního řádu: *„Je-li třeba vyšetřit duševní stav obviněného, přibere se k tomu vždy znalec z oboru psychiatrie.“* Podle § 202 odst. 2 trestního řádu: *„V nepřítomnosti obžalovaného může se hlavní líčení provést, jen když soud má za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného, a přitom a) obžaloba byla obžalovanému řádně doručena a obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán a b) o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 odst. 1); na to a na jiné následky nedostavení (§ 66 a 90) musí být obžalovaný v předvolání upozorněn.“*

38. Otázku, zda je pro účely § 202 odst. 2 trestního řádu možno věc spolehlivě rozhodnout i v nepřítomnosti obviněného, musí soud řešit mimo jiné s ohledem na to, zda je pro řádné rozhodnutí nutné se specificky věnovat osobním poměrům obviněného, např. záleží-li na nich otázka viny (kupř. majetková situace obviněného u trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku – viz např. PŮRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2555nn), či otázka trestu, resp. právního následku trestného činu [srov. např.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1972, sp. zn. 11 Tz 16/72 (publ. jako Rt 57/1972 SbSRS)].

39. Případné obstrukce obviněného, např. opakovaným bezdůvodným či účelovým žádáním o odročení hlavního líčení, zásadně provedení hlavního líčení v jeho nepřítomnosti nebrání, ovšem není možné bez dalšího jen kvůli tomuto obstrukčnímu jednání rezignovat na posouzení, zda je účast obviněného u hlavního líčení nutná, či zda lze spolehlivě věc rozhodnout a účel trestního řízení naplnit i bez jeho přítomnosti, přičemž nelze-li provést hlavní líčení v jeho nepřítomnosti, musí soud účast obviněného zajistit využitím k tomu určených institutů, např. předvedením či ukládáním pořádkových pokut [srov. např. AUGUSTINOVÁ, P. In: FENYK, J.; DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, k § 202. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), bod 12.].

40. Důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 trestního řádu musí orgány činné v trestním řízení posuzovat individuálně s oporou o konkrétní zjištění tělesných nebo duševních vad, které důvodně vzbuzují pochybnosti, zda je obviněný schopen se náležitě hájit [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 713/2011 (publ. jako Rt 28/2012)]. Z judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že je povinností soudu zaměřit se na objasnění psychického stavu obviněného, existuje-li objektivní skutečnost, která svědčí o jeho možné interferenci se schopností plnohodnotné účasti obviněného na hlavním líčení.

41. Nejvyšší soud tak např. dospěl k závěru, že je-li v době, kdy se má konat hlavní líčení, obviněný na léčení v psychiatrické léčebně, je povinností soudu přesvědčit se o jeho duševním stavu, aby mohl posoudit, není-li na místě přerušování trestního stíhání [srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1962, sp. zn. 9 Tz 25/62 (publ. jako Rt 7/1963 SbSRS)]. K takovému posouzení bude zapotřebí vždy přibrat znalce, nestačí vyjádření ošetřujícího lékaře [srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1989, sp. zn. 1 Tz 55/89 (publ. jako Rt 46/1990-II.)].

42. Důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 trestního řádu tak bude typicky dán tehdy, dosáhla-li pochybnost o duševním stavu obviněného takového bodu, že soud považoval za nezbytné nařídit znalecké zkoumání jeho duševního stavu, zpravidla však postačí pochybnost soudu o způsobilosti se náležitě hájit (srov. např. ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 446nn). Znalecký posudek na posouzení duševního stavu obviněného pořizovaný v jiné trestní věci nelze považovat za znalecký posudek v aktuálním řízení, ale nejvýše za listinný důkaz, který slouží k prověření správnosti znaleckého posudku vypracovaného v tomto aktuálním řízení [srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 1976, sp. zn. Tz 88/76 (publ. jako Rt 27/1977 SbSRS)].

B) Mezinárodní závazky

43. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje, že: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek*

musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“ Ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy pak zakotvuje právo každého, kdo je obviněn z trestného činu: „...obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují.“

44. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve své judikatuře přisuzuje přítomnosti obviněného v řízení před soudem kardinální význam (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 18. 10. 2006 ve věci *Hermi proti Itálii*, stížnost č. 18114/02, bod 58.), a to nejen kvůli jeho právu na osobní slyšení, ale rovněž i kvůli potřebě soudu ověřit přesnost jeho tvrzení a porovnat je s tvrzeními ostatních osob, zejména poškozeného a svědků (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 23. 11. 1993 ve věci *Poitrimol proti Francii*, stížnost č. 14032/88, bod 35.).

45. Tento požadavek nelze vnímat jako bezpodmínečný, neboť obviněný se svého práva na osobní účast u soudu může vzdát (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 12. 2. 1985 ve věci *Colloza proti Itálii*, stížnost č. 9024/80, bod 28.; či rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2005 ve věci *Stoichkov proti Bulharsku*, stížnost č. 9808/02, bod 57.), a to i konkludentně (srov. např. rozsudek pléna ESLP ze dne 23. 6. 1981 ve věci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgii*, stížnosti č. 6878/75 a 7238/75, bod 59.), musí se tak však vždy stát nezpochybnitelným způsobem jednoznačně vyjadřujícím jeho skutečnou vůli (srov. např. rozsudek pléna ESLP ze dne 10. 2. 1983 ve věci *Albert a Le Compte proti Belgii*, stížnosti č. 7299/75 a 7496/76, bod 35.) a takové vzdání se práva nesmí být v rozporu s žádným významným veřejným zájmem (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 4. 3. 2014 ve věci *Dilipak a Karakaya proti Turecku*, stížnosti č. 7942/05 a 24838/05, bod 79.).

46. Stěžovatel se může platně vzdát svého práva na osobní slyšení bez povinnosti orgánů veřejné moci jeho neúčast kompenzovat i tehdy, jestliže se k soudu nedostaví bez dostatečného a objektivního důvodu po řádném předvolání (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 6. 2001 ve věci *Medenica proti Švýcarsku*, stížnost č. 20491/92, bod 59.). Požadavky na osobní přítomnost se také rozvolňují v opravných řízeních (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 25. 4. 2016 ve věci *Zahirović proti Chorvatsku*, stížnost č. 58590/11, bod 54.), pokud jim zcela vyhovělo řízení před soudem prvního stupně (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 19. 12. 1989 ve věci *Kamasinski proti Rakousku*, stížnost č. 9783/82, bod 106.) a pokud soud v opravném řízení sám neprovádí plný přezkum skutkových a právních otázek za účelem rozhodnutí o vině (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 25. 7. 2000 ve věci *Tierce a ostatní proti San Marinu*, stížnosti č. 24954/94, 24971/94 a 24972/94, bod 95.; či rozsudek ESLP ze dne 25. 10. 2016 ve věci *Arps proti Chorvatsku*, stížnost č. 23444/12, bod 28.).

47. Osobní účast obviněného v řízení před soudem není formálním požadavkem, ale toliko předpokladem pro to, aby bylo zajištěno právo na obhajobu a kontradiktornost řízení tím, že obviněný má materiálně možnost vnímat a sledovat průběh řízení (srov.

např. rozsudek ESLP ze dne 23. 2. 1994 ve věci *Stanford proti Spojenému království*, stížnost č. 16757/90, bod 26.; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 18. 12. 2018 ve věci *Murtazaliyeva proti Rusku*, stížnost č. 36658/05, bod 91.). Je tedy povinností členských států Úmluvy přijmout dostatečná opatření k předejití absence obviněného v řízení před soudem (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2001 ve věci *Krombach proti Francii*, stížnost č. 29731/96, bod 84.; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 21. 1. 1999 ve věci *Van Geyselghem proti Belgii*, stížnost č. 26103/95, bod 33; rozsudek ESLP ze dne 22. 9. 2009 ve věci *Kari-Pekka Pietiläinen proti Finsku*, stížnost č. 13566/06, bod 31.; či rozsudek ESLP ze dne 8. 11. 2012 ve věci *Neziraj proti Německu*, stížnost č. 30804/07, bod 47.), ESLP jim však k dosažení tohoto cíle přiznává široké pole pro uvážení za předpokladu, že opatření členských států je ve výsledku efektivní, a to zejména tam, kde se obviněný nevzdal práva osobně se soudního řízení účastnit ani se nesnažil před ním uprchnout (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 18. 5. 2004 ve věci *Somogyi proti Itálii*, stížnost č. 67972/01, bod 67.; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. 3. 2006 ve věci *Sejdovic proti Itálii*, stížnost č. 56581/00; bod 82.).

48. Co se týče zdravotního stavu obviněného ve vztahu ke schopnosti efektivně vykonávat svá práva v řízení před soudem, ESLP ve své judikatuře vyžaduje zvláštní pojistky zajištění plnohodnotné účasti na soudním řízení, vyžadují-li to duševní problémy daného jednotlivce (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp proti Nizozemí*, stížnost č. 6301/73, bod 60; či rozsudek ESLP ze dne 12. 5. 1992 ve věci *Megyeri proti Německu*, stížnost č. 13770/88, bod 22.), přičemž v trestním řízení je tento požadavek důležitější než v řízení soukromoprávním (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 30. 1. 2001 ve věci *Vaudelle proti Francii*, stížnost č. 35683/97, bod 61.).

49. O dodržení či porušení práv garantovaných čl. 6 odst. 1, odst. 3 Úmluvy nicméně rozhoduje, zda celkový výsledek řízení byl, či nebyl spravedlivý, přičemž zvláštní zranitelnost obviněného, např. v důsledku věku či duševních schopností, je jen jedním z faktorů, které je třeba vzít při tomto posouzení do úvahy (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 9. 2016 ve věci *Ibrahim a další proti Spojenému království*, stížnosti č. 50541/08, 50571/08, 50573/08 a 40351/09, bod 274.; rozsudek ESLP ze dne 10. 11. 2016 ve věci *Sitnevskiy a Chaykovskiy proti Ukrajině*, stížnosti č. 48016/06 a 7817/07, bod 62.; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 9. 11. 2018 ve věci *Beuze proti Belgii*, stížnost č. 71409/10, bod 150.; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 5. 2017 ve věci *Simeonovi proti Bulharsku*, stížnost č. 21980/04, bod 120.; či rozsudek ESLP ze dne 23. 5. 2019 ve věci *Doyle proti Irsku*, stížnost č. 51979/17, bod 85.).

50. Je povinností soudu zkoumat význam zdravotních překážek pro účinné uplatnění práva obviněného na obhajobu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 10. 2008 ve věci *Timergaliyev proti Rusku*, stížnost č. 40631/02, bod 58.) a toto kritérium musí rozhodující těleso náležitě zvážit na základě důkazů o zdravotním stavu obviněného (srov. např. usnesení ESLP ze dne 21. 2. 2012 ve věci *Tabbakh proti Spojenému království*, stížnost č. 40945/09, bod 29.).

51. Posouzení duševního stavu je tedy předmětem standardního dokazování. Proto je přípustné, pokud při pochybnostech o tom, zda duševní stav obviněného ovlivňuje jeho schopnost vypovídat či se hájit, např. soud s řádným odůvodněním upřednostní jeden

znalecký posudek na duševní stav obviněného, který je pro obviněného méně příznivý než druhý znalecký posudek, jež oba v řízení provedl (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 7. 4. 2015 ve věci *O'Donnel proti Spojenému království*, stížnost č. 16667/10, bod 55.). To neznamená, že by v každém případě, v němž existují sebemenší indicie o nepříznivém duševním stavu obviněného, který by mohl mít vliv na výkon jeho obhajoby, bylo povinností orgánů činných v trestním řízení podrobit jej znaleckému zkoumání ohledně schopnosti se sám hájit a v návaznosti na ně přijmout odpovídající opatření.

52. Konformní je průběh trestního řízení s požadavky čl. 6 odst. 1, odst. 3 Úmluvy v takových situacích např. tehdy, jestliže přes tyto indicie v daném případě byl efektivní výkon obhajoby dostatečně umožněn díky dalším okolnostem, např. tím, že dospělá, gramotná obviněná s lehkým mentálním postižením byla podrobena znaleckému zkoumání alespoň za účelem posouzení duševního stavu v době spáchání činu (resp. přičetnosti), byla od počátku zastoupena obhájcem, při výslechu byla řádně poučena o svých právech a kladení otázek bylo přizpůsobeno jejímu stavu, přičemž nikdy neuvedla, že by nějaké otázky nerozuměla či něco potřebovala dovysvětlit (srov. rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 2021 ve věci *Hasáliková proti Slovensku*, stížnost č. 39654/15, body 66. až 69.).

53. Naopak kombinace pochybností o duševním stavu obviněného či o jiných aspektech jeho zdravotního stavu (např. nedoslýchavost) s jeho osobní nepřítomností před trestním soudem a absencí zastoupení obhájcem může za určitých okolností představovat porušení čl. 6 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 30. 1. 2001 ve věci *Vaudelle proti Francii*, stížnost č. 35683/97, body 58. a 59.; či rozsudek ESLP ze dne 14. 10. 2008 ve věci *Timergaliyev proti Rusku*, stížnost č. 40631/02, bod 59.).

C) Unijní právo

54. Ustanovení čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie zní: „Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem. Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován. Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti. Ustanovení čl. 48 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie uvádí: „Každému obviněnému je zaručeno respektování práv na obhajobu.“

55. Podle čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem: „Členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.“ Podle odst. 2 stejného článku: „Členské státy mohou stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud: a) podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna; nebo b) podezřelá nebo obviněná osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, je zastupována zmocněným

obhájcem, jehož si tato podezřelá či obviněná osoba zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.“

56. Podle rozsudku Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“) ze dne 15. 9. 2022 ve věci trestního řízení proti HN, sp. zn. C-420/20, nebrání tento článek takové právní úpravě, která vyžaduje přítomnost obviněného u hlavního líčení. Podle rozsudku SDEU ze dne 13. 2. 2020 ve věci trestního řízení proti TX a UW, sp. zn. C-688/18, nebrání tento článek úpravě, podle níž není porušeno právo obviněného na osobní přítomnost před soudem, jestliže se nedostavil, ačkoliv byl řádně a včas předvolán a informován o důsledcích své nepřítomnosti, byl zastoupen obhájcem a jednoznačně se své účasti vzdal nebo se nedostavil z důvodů nezávislých na jeho vůli a současně se při plné znalosti průběhu řízení v jeho nepřítomnosti rozhodl, že nezpochybní zákonnost procesních úkonů provedených v jeho nepřítomnosti, nebo pokud je zajištěno, že budou k jeho žádosti zopakovány.

VI.

Aplikace obecných východisek na případ stěžovatele

57. Shora nastíněná obecná východiska lze pro potřeby rozhodnutí o nynější ústavní stížnosti shrnout a rozpracovat do dvou relevantních okruhů – A) právo na osobní účast při projednání věci soudem a B) vliv psychických problémů obviněného na jeho schopnost se hájit.

A) Právo na osobní účast obviněného při projednání věci soudem

58. Ústavní soud k této otázce shrnuje, že osobní účast obviněného v hlavním líčení, nevyžaduje-li ji přímo zákon (§ 202 odst. 4 trestního řádu), a stejně tak při veřejném zasedání, není z hlediska zachování ústavně zaručených základních práv na soudní ochranu, na obhajobu ani na projednání věci v přítomnosti obviněného bezpodmínečným požadavkem. Pokud obviněný jednoznačně na výkon tohoto práva s vědomím relevantních důsledků rezignuje a současně má soud za to, že z hlediska dostatečného zjištění skutkového stavu v rozsahu všech výroků rozhodnutí ve věci samé není s přihlédnutím ke všem okolnostem (např. stanovisko obviněného a jeho osobní, majetkové i jiné poměry byly v dosavadním průběhu řízení dostatečně zjištěny a není důvodu se domnívat, že by v mezidobí došlo k jejich změně) osobní účast obviněného v hlavním líčení nutná, o porušení těchto práv nejde.

59. Obviněný se práva na osobní účast může vzdát i konkludentně, a to i obstrukčním jednáním, např. pokud sice formálně deklaruje, že tohoto práva využít chce, avšak fakticky se hlavního líčení či veřejného zasedání zúčastnit nehodlá, ale pouze nedůvodnými žádostmi o odročení usiluje o jejich oddálení. V takovém případě může soud věc projednat a rozhodnout bez osobní přítomnosti obviněného za stejných podmínek a po důkladném zvážení stejných kritérií, jako kdyby se obviněný práva na osobní účast formálně vzdal.

60. Výkon práva na obhajobu i náležité zjištění skutkového stavu jsou alternativními hledisky, která musí soud zvažovat při rozhodnutí, zda lze hlavní líčení provést i bez přítomnosti obviněného, samostatně každé zvlášť. Pokud by i jen jedno

z nich nesvědčilo o tom, že by účelu trestního řízení bylo v daném případě s přihlédnutím k celému jeho relevantnímu kontextu možno dosáhnout i bez osobní přítomnosti obviněného, nemůže soud na tuto osobní účast rezignovat. Jestliže se v takovém případě obviněný k hlavnímu líčení není ochoten dostavit dobrovolně, musí soud využít při respektu k principu proporcionality odpovídající zajišťovací instituty [pořádková pokuta, předvedení, v krajním případě i vzetí do vazby, budou-li splněny podmínky § 67 písm. a) trestního řádu].

61. Pokud nejsou splněny oba tyto předpoklady pro naplnění účelu trestního řízení i při nepřítomnosti obviněného u hlavního líčení, je jeho provedením bez účasti obviněného porušeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, na projednání věci v jeho přítomnosti podle čl. 38 odst. 2 Listiny a na osobní obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

B) Vliv psychických problémů obviněného na jeho schopnost se sám hájit

62. Psychické problémy osob, proti nimž se řízení vede, mohou mít nepříznivý dopad na jejich schopnost se účinně bránit a uplatňovat svá procesní práva. Orgány činné v trestním řízení však nemají povinnost psychický stav těchto osob zjišťovat v každém případě *ex officio*, a to ani tehdy, pokud by se toho tyto osoby pouze subjektivně bez jakéhokoliv objektivizujícího prvku domáhaly.

63. Objeví-li se však okolnost, která objektivně nasvědčuje tomu, že osoba, proti níž se řízení vede, trpí psychickými potížemi, které by byť potenciálně mohly mít vliv na její schopnost se plnohodnotně trestního řízení účastnit a účinně v něm uplatňovat svá práva (např. lékařská zpráva, skutečnost, že taková osoba se aktuálně podrobuje psychiatrické léčbě, že jí taková léčba byla nařízena, ale ona se jí vyhýbá, vlastní zcela zjevně nestandardní chování takové osoby při úkonech trestního řízení, očitá svědectví nezúčastněných osob o jeho psychických problémech atd.), je povinností orgánů činných v trestním řízení duševní stav takové osoby objasnit procesem dokazování.

64. To neznamená, že by povinností orgánů činných v trestním řízení vždy bylo automaticky při jakémkoliv pochybnosti o (ne)příznivosti psychického stavu či rozpoložení obviněného nařídit vyšetření duševního stavu podle § 116 odst. 1 trestního řádu, ale volba vhodných důkazních prostředků, rozsahu a kvality dokazování musí odpovídat potřebám dané konkrétní situace, zejména četnosti a kvalitě indicií zpochybňujících psychický stav obviněného, závažnosti psychických obtíží, na něž u něj panuje podezření, a jejich vlivu na jeho schopnost se řádně trestního řízení účastnit.

65. Pokud orgány činné v trestním řízení tímto postupem bezpečně zjistí u obviněného, takové psychické potíže, které snižují či vylučují jeho plnohodnotnou participaci na trestním řízení, včetně výkonu vlastní obhajoby, vyžaduje zachování práva obviněného na soudní a jinou ochranu, na obhajobu a případně i na projednání věci v jeho přítomnosti, dospěje-li trestní řízení do stádia řízení před soudem, aby orgány činné v trestním řízení učinily vhodná kompenzační opatření, která takový handicap vyváží. I tato opatření musí odpovídat specifikům dané konkrétní situace a mohou sahat od přizpůsobení provádění úkonů trestního řízení, jichž se obviněný účastní, tak, aby zcela porozuměl jejich obsahu a byl schopen z hlediska své obhajoby adekvátně reagovat;

přízpůsobení rozsahu, formy a formulace poučování podle § 33 odst. 5 trestního řádu; ustanovení opatrovníka podle § 34 odst. 2 trestního řádu; ustanovení obhájce podle § 36 odst. 2 trestního řádu atd. Takovým kompenzačním opatřením může být i nutnost provedení hlavního líčení či veřejného zasedání v přítomnosti obviněného, bude-li si to konkrétně povaha jeho psychických problémů žádat.

66. Nelze tedy uzavřít, že by v případě jakéhokoliv objektivního náznaku psychických problémů obviněného bylo bez dalšího vždy nezbytné ustanovovat mu obhájce podle § 36 odst. 2 trestního řádu, orgány činné v trestním řízení však mají povinnost dostatečně skutečný psychický stav obviněného objasnit a na základě těchto zjištění případně podle jejich výsledku rozhodnout o adekvátních kompenzačních opatřeních, která jim trestněprocesní předpis nabízí. Bez tohoto objasnění zůstává psychický stav obviněného a jeho vliv na schopnost se trestního řízení plnohodnotně účastnit a vykonávat účinně svá procesní práva nejistým, což samo o sobě představuje porušení práva obviněného na soudní a jinou ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na vlastní obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

C) Vlastní posouzení stěžovatelovy věci

67. Vztáhne-li Ústavní soud shora uvedená východiska na nynější stěžovatelovu věc, nezbyvá mu než konstatovat, že obecné soudy požadavkům na zachování stěžovatelových ústavně zaručených základních práv nevyhověly, neboť přes objektivní pochybnost o stěžovatelově psychickém stavu neučinily dostatečné kroky k jeho objasnění, a tedy přesto, že panovala pochybnost o jeho schopnosti se účinně trestního řízení účastnit, se touto blíže nezabývaly a jeho věc projednaly a rozhodly v jeho nepřítomnosti.

68. Ústavní soud k tomuto závěru dospěl na základě následujících úvah:

69. V první řadě je nutno uvést, že v průběhu celého trestního řízení nebylo pochyb o tom, že stěžovatel dlouhodobě trpěl vážnými psychickými problémy, byl medikován psychofarmaky a přinejmenším ambulantně se léčil, nehledě k jeho tvrzení, že má nastoupit k léčbě do psychiatrické nemocnice.

70. Přesto stěžovatele po celou dobu trestního řízení osobně viděl pouze policejní orgán v přípravném řízení při jediném výslechu, při němž stěžovatel obvinění paušálně popřel, poukázal na své psychické problémy a avizoval, že blíže se vyjádří až za přítomnosti obhájce. V celém stádiu řízení před soudem tak stěžovatele neviděl ani jeden z obecných soudů, které ve věci rozhodovaly.

71. Policejní orgán přikročil poté, co stěžovatel neprojevil ochotu dostavit se k výslechu dobrovolně, k jeho předvedení, přičemž předtím si vyžádal vyjádření jeho ošetřující lékařky, která výslovně potvrdila, že stěžovatel je schopen výslechu; obecné soudy se naproti tomu spokojily s jeho nepřítomností a žádné úsilí za účelem zajištění jeho přítomnosti nevyvaložily. Místo vyžádání aktuálních lékařských zpráv či znaleckého zkoumání se obecné soudy při zjišťování psychického stavu stěžovatele spokojily s vyjádřením předsedy senátu jiného soudu, který konstatoval, že v jiné trestní věci na něj stěžovatel působil tak, že je schopen se hájit a že je v pořádku, čímž nahradily dokazování

o odborné otázce; podle výše uvedené judikatury se však soudy nesmí spokojit ani se znaleckým posudkem na duševní stav obviněného vypracovaný v jiné trestní věci, natož s hodnocením předsedy senátu soudu, který rozhodoval o jiném skutku.

72. K tomu přistupuje i skutečnost, že stěžovatelem doloženým usnesením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 24. 6. 2022, č. j. 55 To 136/2022-257, byl zrušen odsuzující rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 6. 4. 2022, č. j. 3 T 130/2021-227, mimo jiné právě z důvodu, že stěžovatel nebyl podroben znaleckému zkoumání jak ohledně svého zdravotního stavu v době tehdy stíhaného skutku, tak ohledně jeho schopnosti plnohodnotně se účastnit trestního řízení. Z toho vyplývá, že ani „neodborné“ hodnocení stěžovatelova duševního stavu obecnými soudy nebylo v relevantní době jednoznačné.

73. Konstantní stanovisko ošetřující lékařky ze dnů 8. 12. 2020, 7. 1. 2021 a 11. 1. 2021 opatřené policejním orgánem pro účely výslechu stěžovatele v přípravném řízení tak představuje v celé věci jediný objektivní odborný doklad o stěžovatelově psychickém stavu, přičemž ošetřující lékařka se jím vyjadřovala jen jednorázově k účasti stěžovatele při výslechu před policejním orgánem, nikoliv k tomu, zda je schopen dlouhodobě se plnohodnotně účastnit na trestním řízení. K tomu ošetřující lékařka výslovně doporučila znalecké zkoumání stěžovatelova duševního stavu, což obecné soudy (i ostatní orgány činné v trestním řízení) zcela oslyšely a nijak se k tomuto doporučení nevyjádřily.

74. Přehlédnout nelze ani to, že ošetřující lékařka uvedla, že stěžovateli byla v poslední době zvýšena medikace, ale tento se k léčbě nedostavuje, takže se lékařka nemohla vyjádřit k tomu, zda tato změna měla na stěžovatelův stav nějaký účinek, ani k tomu, jak se jeho psychický stav dále vyvíjel. Stěžovatel přitom i v pozdější fázi řízení před soudem poukazoval na to, že je v péči primáře Psychosociálního centra, který o jeho stavu může podat zprávu, avšak obecné soudy si tuto zprávu nevyžádaly.

75. Stěžovatel byl poprvé a naposledy vyslechnut dne 22. 1. 2021, dále se už o jeho zdravotní stav obecné soudy nezajímaly, neprováděly k němu žádné dokazování, a to přesto, že odvolací soud rozhodl až 8. 2. 2022, tedy více než rok poté, přestože poslední lékařské stanovisko k jeho psychickému stavu bylo tou dobou již déle než rok staré a jeho obsah indikoval tehdy probíhající změny ve stěžovatelově stavu, které si vynutily navýšení medikace a které nebyly následně vyhodnoceny. Obecné soudy si tak musely být vědomy toho, že od posledního vyjádření ošetřující lékařky v průběhu soudního stádia trestního řízení mohlo v duševním stavu stěžovatele dojít ke změnám, přesto si aktuální lékařské zprávy nevyžádaly.

76. K tíži stěžovatele nelze konečně klást ani to, že sám soudům nepředkládal objektivní důkazy o svém duševním stavu, což mu všechny tři obecné soudy vyčetly. Jistě bylo na stěžovatelově místě v jeho vlastním zájmu vhodné si sám opatřit lékařské zprávy a předložit je soudu, nicméně právě soud je odpovědný za úplnost dokazování. Právě jemu jako orgánu činnému v trestním řízení, nikoliv stěžovateli jako obviněnému, je adresována povinnost zjistit skutkový stav v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí podle § 2 odst. 5 trestního řádu, která se nevztahuje pouze k předmětnému skutku, ale rovněž i ke všem skutečnostem procesní povahy, které jsou relevantní pro projednání

a rozhodnutí ve věci, nestanoví-li výjimečně v některých případech trestněprocesní předpis výslovně jinak (zejména uložením povinnosti některým procesním subjektům osvědčit či doložit určité okolnosti, např. § 33 odst. 2 trestního řádu, § 43 odst. 3 trestního řádu či § 51a odst. 1 trestního řádu). Vzhledem ke specifické situaci obviněných trpících duševní poruchou ostatně v obecné rovině by požadavek na to, aby svůj vlastní zdravotní stav dokládali oni sami, mohl být v některých případech i nesplnitelný.

77. Mimo to Ústavní soud připomíná, že dokazování v trestním řízení je ovládáno zásadami bezprostřednosti a ústnosti, jak stanovuje § 2 odst. 11, odst. 12 trestního řádu. Důkazy tak ve stádiu řízení před soudem je proto potřeba provádět zásadně v příslušné formě zasedání soudu (hlavní líčení, veřejné zasedání, vazební zasedání), pokud nejsou splněny zákonné podmínky pro odlišný postup (např. § 183a odst. 1 trestního řádu). Ověřování schopnosti stěžovatele plnohodnotně na soudním řízení trestním participovat mimo hlavní líčení neformálním způsobem (např. zmíněným dotazem na předsedu senátu v jiné trestní věci) se těmito zásadám zcela přičí, neboť neumožňuje soudu se sám bezprostředně a napřímo seznámit s obsahem rozhodných důkazů a hodnotit je podle vlastního vnitřního uvážení, jak mu ukládá § 2 odst. 6 trestního řádu. Ostatně tyto zásady jsou vlastní celému procesu dokazování v hlavním líčení.

78. Ústavní soud tedy uzavírá, že obecné soudy projednaly a rozhodly stěžovatelovu věc v jeho nepřítomnosti, aniž dostatečným způsobem objektivně a odborně objasnily duševní stav stěžovatele, a tedy aniž mohly bezpečně vyhodnotit, zda stěžovatelův psychický stav umožňuje jeho plnohodnotnou účast na trestním řízení a účinné uplatňování jeho práva na obhajobu, a eventuálně i jaká kompenzační opatření bude potřeba vůči němu vynaložit. Tím se dopustily porušení jeho ústavně zaručených základních práv na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, na projednání věci v jeho přítomnosti podle čl. 38 odst. 2 Listiny a na osobní obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

79. Jelikož dopad stěžovatelových psychických problémů do uplatňování jeho procesních práv nebyl náležitě zjištěn, nebylo možno posoudit, zda bylo nezbytné, aby stěžovateli byl ustanoven obhájce podle § 36 odst. 2 trestního řádu, či nikoliv. Posouzení, zda neustanovením obhájce stěžovateli mohlo být porušeno i jeho právo na právní pomoc v řízení podle čl. 37 odst. 2 Listiny či na obhajobu prostřednictvím obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny, je tak v tuto chvíli předčasné.

80. Ústavní soud dodává, že obecné soudy byly vedeny chvályhodnou snahou zabránit průtahům v řízení a že si zcela pochopitelně zřejmě vykládaly stěžovatelův přístup vůči nim jako obstrukční chování a nelze popřít, že jeho chování znaky obstrukce, ba dokonce kverulace vykazuje. To ovšem neznamená, že o úmyslnou, promyšlenou, vědomou a kontrolovanou procesní strategii stěžovatele, již právní řád nemůže pro její zneužívající povahu přiznat právní ochranu, muselo skutečně jít, protože jednání kverulačního charakteru může být stejně dobře právě i projevem duševní poruchy.

81. Stejně tak nelze jednoznačně ve stěžovatelův neprospěch vyhodnotit skutečnost, že se stěžovatel nedostavoval ke své ošetřující lékařce, což ztížilo objektivizaci posouzení jeho duševního stavu. I důvody jeho absence při plánovaných kontrolách mohly mít stejně dobře souvislost s uvedenou procesní strategií, jako se zhoršením jeho duševního stavu. To samé platí i o údajném zdržování se stěžovatele

v zahraničí, které nebylo navíc nijak objektivně prokazováno. Bez řádného bližšího zkoumání stěžovatelova duševního stavu tak neměly obecné soudy dostatečně zjištěné skutečnosti nutné k rozhodnutí, o kterou z těchto dvou situací reálně jde. Čas a úsilí nutné k jejich zjištění tak nebylo možno považovat za průtah a i požadavek na rychlost a hospodárnost řízení jim musel ustoupit.

82. Nejvyšší soud ve svém vyjádření taktéž uvedl, že povinností obecných soudů není přizpůsobovat způsob vedení řízení přáním jejich účastníků, ale zajistit průchod spravedlnosti všemi zákonnými prostředky. Ústavní soud s tímto názorem v obecné rovině souhlasí, nicméně nelze opomíjet ani to, že v případě zvláště zranitelného statusu těchto účastníků může být povinností obecných soudů uzpůsobit vedení řízení jejich specifické situaci a zajistit, aby se důvod této zvláštní zranitelnosti projevil v jejich procesní sféře co možná nejméně negativně v porovnání s ostatními.

83. V případě osob trpících dlouhodobým duševním či tělesným postižením dokonce tento požadavek vyplývá přímo z čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, přičemž podle Tematické zprávy k právu na přístup ke spravedlnosti odpovídá podle čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením tomuto článku povinnost smluvních států zavést procesní uzpůsobení za účelem odstranění bariér v přístupu těchto osob ke spravedlnosti [Thematic report on the right to access to justice under article 13 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities A/HRC/37/25 (online). Úřad vysokého komisaře pro lidská práva Organizace spojených národů. Publikováno 27. 12. 2017, dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/368/73/PDF/G1736873.pdf?OpenElement>, bod 64.], když tato procesní uzpůsobení musí vycházet ze skutečné potřeby v daném případě a neměla by být podmíněna stejnými požadavky, jaké např. vyžaduje přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením (*ibidem*, bod 26.).

84. Ústavní soud nicméně v nynější věci shledal pochybení právě v tom, že obecné soudy dostatečně nezjistily stěžovatelův duševní stav, tedy není zřejmé, zda je na stěžovatelův případ čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením vůbec aplikovatelný.

VII. Závěr

85. Nosné právní závěry tohoto nálezu, které jsou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny, jsou vyjádřeny v bodech 58. až 66. a 78. tohoto nálezu.

86. Ústavní soud projednal ústavní stížnost bez přítomnosti účastníků mimo ústní jednání dle § 44 zákona o Ústavním soudu *a contrario*, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci a ani v něm nebylo třeba provádět dokazování. Jelikož Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyslovil, která ústavně zaručená práva stěžovatele a jaká

ustanovení ústavního zákona byla porušena, a podle § 83 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

87. Věc se nyní vrací do hlavního líčení před okresním soudem. Bude jeho povinností učinit všechna potřebná opatření, aby byl aktuální stěžovatelův psychický stav odborně zjištěn v rozsahu, který okresnímu soudu umožní objektivně posoudit, zda lze vzhledem ke stěžovatelovým psychickým potížím i při respektu k jeho právu na obhajobu věc projednat v jeho nepřítomnosti a zda je stěžovatel schopen plnohodnotně se účastnit hlavního líčení a hájit se sám, případně zda jeho psychické obtíže vyžadují nějaké kompenzační opatření, případně včetně ustanovení obhájce. Za tímto účelem si především vyžádá aktuální lékařskou zprávu či jiné vyjádření ošetřujících lékařů či zdravotnických zařízení, případně provede vyšetření duševního stavu stěžovatele podle § 116 odst. 1 trestního řádu.

88. Ústavní soud předesílá, že tímto nálezem se žádným způsobem nevyjadřuje k podstatě obvinění vznesenému proti stěžovateli, tedy že tento náleze nelze interpretovat tak, že by obecné soudy jakkoliv zavazoval co do rozhodnutí ve věci samé. Jelikož Ústavní soud uzavřel, že předpoklady provedení hlavního líčení v nepřítomnosti stěžovatele a jeho schopnost se hájit sám nebyly dosud dostatečně váženy proti jeho ústavně zaručeným základním právům vymezeným ve výroku I. tohoto nálezu, otázce stěžovatelovy (ne)viny se tento náleze nijak nevěnoval.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 14. února 2023

Jiří Zemánek
předseda senátu